

УДК 364.4:61

Д. В. Данко

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ МЕДИКО-СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Характерною рисою сьогодення є технологізація життєдіяльності людей, яка стала набувати загальносоціального значення. Її вплив на суспільне життя вже не обмежується лише сферою виробництва. Технології стали визначальною ознакою соціальних процесів і управління ними, а технологічний підхід – невід’ємною складовою соціальної діяльності.

Медико-соціальна робота, як вид соціальної діяльності, на думку Є. Холостової, „приречена бути технологічною”, оскільки в умовах обмежених соціальних ресурсів і надзвичайно широкого кола соціальних проблем, вплив може бути ефективним тільки при умові послідовності і професіональності технологічного підходу.

Протягом останнього десятиліття спостерігається значний інтерес науковців до розробки соціальних технологій (А. Волков, Н. Данакін, В. Дудченко, І. Зверева, І. Іванова, М. Марков, В. Патрушев, Л. Тюття, С. Харченко, Є. Холостова, В. Шахрай, В. Щербина та ін.). Проте недослідженим, на наш погляд, залишається питання змісту медико-соціальних технологій та підготовки майбутніх соціальних працівників до їх реалізації.

Впровадження технологічного підходу в практику організації медико-соціальної роботи – це стратегічний напрямок, що передбачає відмову від методу „проб і помилок” та постійну орієнтацію на високий кінцевий результат за оптимальних витрат ресурсів [1, с. 3].

Без знань теорії соціальних технологій, принципів технологічного підходу до професійної діяльності і конкретних методик роботи з клієнтом неможливі планування, організація та здійснення соціальних послуг.

У науковій літературі поняття „технологія” трактується як спосіб цілеспрямованого вирішення суспільних проблем у вигляді певного набору процедур і операцій [1, с. 20]. Незважаючи на перевагу технічного компонента в розумінні „технології” даний термін завжди привертав увагу представників гуманітарних і суспільних наук.

Про соціально-орієнтований характер поняття „технологія” вперше зауважив французький вчений Е. Боно. Він вважав, що саме соціальна технологія є головним джерелом суспільних змін, а здатність суспільних наук служити соціальному прогресу, вирішувати соціально-економічні проблеми, бути засобом зміни дійсності вимірюється технологічними рішеннями.

Зростаюча роль технологізації, аналогічність виробничих і соціальних технологій спонукали низку зарубіжних соціологів до їх розробки. У рамках соціологічної науки виник окремий напрям – соціальна інженерія, де вперше стали досліджуватися соціальні технології і було розпочато їх застосування для вирішення практичних завдань. Завдяки соціальній інженерії стає можливою трансформація соціально-наукового знання в практичну площину, тобто створення соціальних технологій.

У США, Франції, Англії в 20-их роках минулого століття широко розроблялися і впроваджувалися різні технології спілкування, організаційні технології, технології самоменеджменту. Багато ідей і досвід цих технологій акумульовані Е. Мейо в теорії людських відносин.

У радянській соціології соціоінженерний підхід був пов'язаний з іменами М. Бірштейна, А. Гастева, О. Єрманського, П. Кершенцева та ін. В основі соціоінженерної діяльності, на думку А. Гастева, лежить ідея застосування точних інженерних методів до сфери людських відносин. У соціальній інженерії поєднуються і піддаються конструюванню соціальна проблема (явище, процес) та інженерія, яка потребує точних розрахунків. Вчений акцентує на універсальності інженерних методів задля вивчення соціальної, психологічної та педагогічної сфер і проголошує принцип єдності методів управління як механічними, так і соціальними процесами [2].

Наступний етап широкомасштабних наукових досліджень у галузі соціальних технологій датується 70-80-ми роками ХХ століття.

Так, болгарський соціолог Н. Стефанов визначає соціальну технологію як „діяльність, у результаті якої досягається поставлена мета і змінюється об'єкт цієї діяльності”. При цьому, під метою розуміється очікуваний бажаний стан системи на виході, в тому числі й соціальної, а під об'єктом діяльності – суспільні відносини [3].

М. Марков зазначає, що „соціальна технологія – це спосіб реалізації конкретного складного процесу шляхом його розбиття на систему послідовних взаємозалежних процедур і операцій, які виконуються однозначно” [4]. На відміну від Н. Стефанова, він вважає, що між виробничою і соціальною технологією існує різниця, яка полягає в різному ступені однозначності. У соціальній технології вона стосується лише вимог до загального процесу і при цьому не позбавляє можливості творчого підходу.

Узагальнення результатів наукових досліджень сучасних вітчизняних учених дають підставу розглядати соціальну технологію як: галузь знань про оптимальні способи перетворення та регулювання соціальних відносин і процесів життєдіяльності людей (В. Афанасьєв, Н. Данакін); сукупність методів, засобів, прийомів, способів організації людської діяльності для здійснення впливу на соціальні процеси і системи (М. Марков, В. Патрушев); програма, спрямована на перетворення соціальної дійсності (В. Щербина); раціональна,

планомірна, попередньо розроблена діяльність, розподілена на процедури і операції, що спрямована на досягнення суспільно значимої діяльності (І.Іванова); алгоритм дії з метою успішного вирішення завдання (В.Шахрай).

Об'єктом технологізації є соціальний простір, який характеризується динамізмом і напругою. Знизити цю напругу і зберегти певний баланс у суспільній структурі покликана соціальна робота.

Соціальна робота є міждисциплінарною наукою і має прикладне знання, що базується на фундаментальних положеннях педагогіки, психології, соціології, медицини. Ця теорія, в свою чергу, стає основою для конкретних розробок, створення соціальних технологій. Саме соціальна технологія надає „робочу форму” соціальної діяльності у вигляді соціальної роботи. Технологією соціальної роботи є кінцевий результат всього соціального знання, метою якого є зміна світу [5].

Технологія соціальної роботи як різновид соціальних технологій є об'єктом наукових досліджень таких учених як: Є.Холостова, І.Зайнишев, В.Курбатов, П.Павленок та ін.

Є.Холостова трактує технологію соціальної роботи як сукупність прийомів, методів і впливів, що застосовуються соціальними службами і соціальними працівниками для досягнення поставлених цілей у процесі здійснення соціальної роботи, вирішення різного роду соціальних проблем, забезпечення ефективності реалізації завдань соціального захисту населення [6].

Розглядаючи соціальну роботу як особливий вид діяльності, Р.Киямова трактує технології соціальної роботи як сукупність прийомів, методів і впливів державних, суспільних чи громадських організацій, кваліфікованих фахівців і волонтерів, спрямованих на допомогу, підтримку та захист особливо вразливих верств населення [2, с. 32].

І.Зайнишев розуміє під технологією соціальної роботи одну з галузей соціальних технологій, спрямованих на соціальне обслуговування, допомогу, підтримку громадян, які перебувають у складній життєвій ситуації [7].

Класифікація технологій у соціальній роботі може бути найрізноманітнішою. За характером впливу розрізняють основні (універсальні) технології: соціальний контроль, соціальна профілактика, соціальна терапія, соціальна реабілітація, соціальна адаптація, соціальна допомога, соціальний захист, соціальне обслуговування, соціальне страхування, соціальна підтримка, соціальне консультування та ін. Вони, безумовно, тісно пов'язані між собою, але в той же час відносно автономні, специфічні за цільовим призначенням і функціональним змістом.

Іншим критерієм для класифікації технологій соціальної роботи є категорії осіб, які є об'єктом впливу. Наприклад, технології соціальної роботи з інвалідами, неповнолітніми, сім'ями, мігрантами, людьми похилого віку та ін. Також виділяють міждисциплінарні технології

соціальної роботи: соціально-педагогічні, соціально-психологічні, соціально-економічні, медико-соціальні та ін. [6].

Враховуючи суть поняття „технології соціальної роботи” та зміст медико-соціальної діяльності, під технологією медико-соціальної роботи будемо розуміти сукупність прийомів, методів і впливів, які спрямовані на підтримку і охорону здоров’я людини, усунення чи компенсацію обмежень життєдіяльності через інститути медичного і соціального страхування, соціального забезпечення, медико-соціального обслуговування, експертизи, реабілітації тощо.

Сьогодні можна говорити про різні типи медико-соціальних технологій.

За характером діяльності медико-соціальні технології поділяють на конкретні, вузькоспеціалізовані (спрямовані на окрему групу клієнтів, наприклад, ВІЛ-інфікованих, ін’єкційних споживачів наркотиків) та комплексні або інтегровані (мають більш універсальний характер і можуть застосовуватися в роботі з декількома чи багатьма групами клієнтів, наприклад, первинна соціальна профілактика, формування здорового способу життя, збереження здоров’я людей тощо).

Вузькоспеціалізовані медико-соціальні технології поділяють на групи (в залежності від сфери впровадження): медичні (технології профілактики захворювань, корекції та реабілітації соматичного здоров’я, санітарно-гігієнічна діяльність); соціальні (технології організації безпечного і здорового способу життя, профілактики і корекції девіантної поведінки); психологічні (технології профілактики і психокорекції психічних відхилень особистісного та індивідуального розвитку).

До комплексних медико-соціальних технологій відносяться: технології комплексної профілактики захворювань, корекції та реабілітації здоров’я; медико-соціальні навчальні технології, що сприяють здоров’ю; технології формування здорового способу життя [8].

Зазначені технології частіше за все реалізуються у сфері практичної діяльності соціальних працівників, однак їх включення у навчальний процес становить значну проблему. Теоретичні аспекти технологій медико-соціальної роботи викладаються на лекційних чи практичних заняттях, однак, на жаль, в аудиторії можна розповісти про технологію, але складно її продемонструвати. Таким чином, актуалізується проблема підготовки соціальних працівників, які будуть не тільки володіти певними, вже відпрацьованими медико-соціальними технологіями, але й вміти розробляти нові, відповідні конкретним умовам та різним категоріям осіб. Саме це питання буде предметом наших подальших досліджень і публікацій.

Список використаної літератури

1. Шахрай В. М. Технології соціальної роботи / В. М. Шахрай. – К. : Центр навч. літ-ри, 2006. – 464 с. **2. Киямова Р. А.** Формирование

социально-технологических умений у будущих специалистов социальной работы в процессе профессиональной подготовки дисс. канд. пед. наук: 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Р. А. Киямова. – Казань, 2007. – 184 с. **3. Стефанов Н.** Общественные науки и социальная технология / Н. Стефанов. – М.: Прогресс, 1976. – 254 с. **4. Марков М.** Основы социальных технологий : в 2-х т. / М. Марков. – Белгород, Изд-во БГУ, 1992. – Т. 1. – 456 с. **5. Лукьянова И.Е.** Медико-социальная работа: введение в профессию / И. Е. Лукьянова, Е. А. Сигида / под. ред. Е. А. Сигиды. – М. : ВЛАДОС, 2002. – 92 с. **6. Холостова Е.И.** Технология социальной работы / Е. И. Холостова. – М.: Инфра-М, 2001. – 400 с. **7. Зайнышев И. Г.** Технология социальной работы / И. Г. Зайнышев. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 240 с. **8. Ахутина Т. В.** Здоровьесберегающие технологии обучения: индивидуально-ориентированный подход / Т. В. Ахутина // Школа здоровья. – 2000. – Т. 7. – №2. – С. 21 – 28.

Данко Д. В. Теоретичні засади технологізації медико-соціальної роботи

У даній статті досліджується проблема технологізації медико-соціальної роботи. Здійснено історико-педагогічний аналіз та виокремлено основні етапи розвитку соціальних технологій. Обґрунтовано необхідність розробки та впровадження технологічного компоненту в практику медико-соціальної роботи. На основі аналізу понять „технології”, „соціальні технології” та „технології соціальної роботи”, а також суті медико-соціальної роботи запропоновано визначення медико-соціальних технологій та подано їх типологію.

Ключові слова: технології, соціальні технології, технології соціальної роботи, медико-соціальні технології.

Данко Д. В. Теоретические основы технологизации медико-социальной работы

В данной статье исследуется проблема технологизации медико-социальной работы. Осуществлен историко-педагогический анализ и выделены основные этапы развития социальных технологий. Обоснована необходимость разработки и внедрения технологического компонента в практику медико-социальной работы. На основе анализа понятий „технологии”, „социальные технологии”, „технологии социальной работы”, „медико-социальная работа” предложено определение медико-социальных технологий и представлено их типологию.

Ключевые слова: технологии, социальные технологии, технологии социальной работы, медико-социальные технологии.

Danko D. V. Theoretical foundations of technologizing of medical social work.

This article explores the problem of technologizing of medical social work. The historical and pedagogical analysis is made and main stages of social technologies are selected. The necessity of developing and implementing the technological component in the practice of medical and social work is justified. Based on the analysis of the concepts of „technology”, „social technologies” and „technologies of Social Work” and essentially of medical social work the definition of medical and social technologies is proposed and the typology is given.

Key words: technology, social technology, technology, social work, medical and social technologies.

Стаття надійшла до редакції 29.07.2012 р.

Прийнято до друку 31.08.2012 р.

УДК 37.013.42

І. С. Епштейн

**ОСНОВНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВАДАМИ СЛУХУ**

У системі освіти відбуваються істотні зміни. На сьогодні особливо ці зміни стосуються системи спеціальної освіти: змінюються терміни навчання, обов'язковий рівень випускників, зміст навчання. Розроблена система нормативно-правових документів, що регулюють організаційні перебудови освіти в напрямі інклюзивного та інтегрованого навчання. Безперечно, говорити сьогодні про вирішення такої багатопланової проблеми тільки вчителями, педагогами не можна. Така перебудова вимагає комплексного підходу з боку вчителів, психологів, соціальних педагогів. У світлі названих аспектів потребує уваги соціальна адаптація дітей молодшого шкільного віку з вадами слуху.

Проблемам роботи з дітьми з вадами слуху присвячено праці зарубіжних та вітчизняних учених: педагогів, соціальних педагогів, психологів. Психологічні особливості уваги, пам'яті, сприйняття тощо розглядали в своїх роботах Б. Анаєв, О. Арканова, І. Батоев, П. Блонський, Л. Виготський, Д. Ельконін, І. Зимня, В. Касаткін, В. Крутецький, А. Лурія, А. Люблинський, А. Петровський, Н. Яшкова та ін. Основні положення сурдопедагогіки розкриті в працях П. Янна, Є. Марциновської, Р. Боскис, Л. Занкова, Ф. Рау, Ж. Шиф, А. Дьячкова та багато інших. Проблемам розвитку, соціалізації, виховання особистості, педагогічним особливостям молодших школярів присвячено праці